

Anna de Noailles

Cartea vieții mele

Traducere de Irina Izverna-Tarabac

Cuvânt-înainte și notă biobibliografică de

Irina Mavrodin

EDITURA CARTEX

Colecția *Biblioteca Irina Mavrodin* este realizată
în parteneriat cu Asociația Culturală
„Irina Izverna-Tarabac și Irina Mavrodin“.

Concepția grafică a colecției: Sînziana Flonta

Redactare: Anne-Marie Codrescu, Alina Ioniță,
Lucian Pricop

Corectură: Dușa Udrea-Boborel

NOAILLES, ANNA

Cartea vieții mele / Anna de Noailles ; trad. de
Irina Izverna-Tarabac ; cuv.-înainte și notă
biobibliografică de Irina Mavrodin. - București : Cartex,
2023

ISBN 978-606-9604-52-6

I. Izverna-Tarabac, Irina (trad.)

II. Mavrodin, Irina (pref.)

821.133.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați
la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUVÂNT-ÎNAINTE

(„Să trăiești și să mori pe înălțimi“)

Printre numeroasele manuscrise și cărți (o bibliotecă întreagă) care s-au găsit, după moartea Irinei Izverna-Tarabac, în iarna anului 2007, în locuința ei din campusul Universității Stony Brook, New York, se află și o traducere a textului *Le Livre de ma vie*.

M-am întrebat, încă din prima clipă, de ce a ales Irina spre traducere tocmai această carte. Am citit-o și am înțeles: în portretul de tinerețe pe care Anna de Noailles și l-a făcut aici, Irina s-a regăsit pe ea însăși, privindu-se ca într-o oglindă... Ca în apele de adâncime ale unei oglinzi sau, poate, ca într-o oglindă vrăjită, capabilă să deseneze chipul unei supreme aspirații și totodată al unui destin. Aici trebuie căutată asemănarea și aici, cu siguranță, a găsit-o și Irina, care – nu am nicio îndoială –, traducând cartea Annei de Noailles, trăia unele stări spirituale ale acesteia, până la a deveni un fel de alter ego al eroinei, parcă în felul dorit de ea: „Când eram mică, simțeam puternic această nevoie de a rămâne intactă și de a fi eu însămi în dublu exemplar. Ah! cât de mult aș fi dorit [...] să am lângă mine o altă micuță Anna, care să-și arunce brațele în jurul gâtului meu, să mă consoleze, să mă înțeleagă, să-mi susțină moralul și să-mi apere orgoliul, atât de des rănit și înjosit la cei mici!“

Dar în procesul acesta de recunoaștere până la identificare, Irina a urcat – totul ne duce la asemenea presupuneri – noi trepte, a dat la o parte noi și noi văluri, ajungând, în cele din urmă, la un adevăr, pe cât de greu de îndurat, pe atât de înalt și care poate să dea un sens trecătoarei noastre existențe: „Am înțeles că venisem pe lume cu o menire mare și grea, care nu-ți permite să ai răgazuri sterile, iar un discernământ rapid mi-a arătat că ele sunt, pentru mine, lipsite de orice atracție. Puternica și încăpățânata mea strădanie, care menținea și dezvolta în mine germenul individual, în paralel cu un sentiment de prietenie față de oameni, atât de generos încât ar fi putut să mă distrugă în favoarea celui alt, au alcătuit drama confuză din cei mai tineri ani ai vieții mele. Când treceam prin momente întunecate, misiunea pe care simțeam că mi-o încredințase destinul îmi porunea să nu cedez, să nu renunț, să perseverez. [...] Să trăiești și să mori, să trăiești din nou, mai intens, să mori pe înălțimi, acesta a fost crezul copilăriei mele. «Grecii folosesc moartea», scrie Barrès într-unul dintre *Caielele* sale. Cât de adevărată este pentru mine această afirmație! Toate puterile subconștiente – loiale și viclene – ale ființei mele s-au străduit să construiască o viață care, prin împlinirile sale, prin supunerea sa față de nu știu care poruncă cerească, să-mi permită o moarte augustă, fie ea chiar și obscură și fără martori“.

Fiecare cuvânt din această sublimă pagină scrisă de sublima poetesă Anna de Noailles a putut fi asumat de Irina Izverna-Tarabac. Fiecare cuvânt și tot lanțul asociativ pe care-l suscită: „generozitate“, în toate

sensurile acestui concept aproape uitat astăzi; „glorie“, cu sensurile intens pozitive pe care le avea cândva și aproape nu le mai are astăzi; „dăruire de sine“ – absolută, totală – față de idealul pe care l-ai descoperit ca fiind al tău; umilă obscuritate, paradoxal strălucind în lumina glorioasei și generoasei strădanii prin care se ajunge – prin care ajung două spirite înalte, congenere – la ceea ce Anna de Noailles numește: „victoria stoică“.

Textul *Le Livre de ma vie* de Anna de Noailles poate fi astăzi abordat ca o bună terapie (împotriva tuturor bolilor spiritului, ce ne asaltează fără încetare și aproape că ne-au doborât), dar și ca un îndreptar de viață, ca un set de reguli care să ne re-învețe drumul spre creație și ce înseamnă disciplina în munca pe care ne-am ales-o, ce înseamnă onestitatea deplină, prezentă în fiecare gest al nostru, ce înseamnă prietenia și iubirea, în forma lor autentică, adevărată.

Parfumul ușor desuet pe care-l emană nu numai că face farmecul lui, dar îl și legitimează o dată mai mult, spunându-ne parcă: „Eu vin dintr-un loc unde vechile valori se mai păstrează încă. Pentru sănătatea voastră, trupească și sufletească, ar fi bine ca, măcar din când în când, să vă mai întoarceți la ele!“

Irina Mavrodin

ANNA DE NOAILLES

(15 noiembrie 1876, Paris – 30 aprilie 1933, Paris)

Notă biobibliografică

Contesa Anna de Noailles, născută prințesă Brâncoveanu, se trage dintr-un tată român, prințul Grigore Brâncoveanu, și o mamă cretană, Raluca Musuruș, fiica ambasadorului Turciei la Londra, în anii 1850.

Anna de Noailles face parte dintr-o nobilă și veche familie, care dăduse Țării Românești doi voievozi glorioși, pe Matei Basarab și pe Constantin Brâncoveanu. Tatăl ei era fiul domnitorului muntean Gheorghe Bibescu și semna Grégoire Bassaraba de Brancovan.

Căsătorită cu Mathieu de Noailles în 1897, Anna de Noailles debutează ca poetă în 1899. În 1901, publică volumul *Le Coeur innombrable*, care se bucură de un imens succes, conferindu-i un statut de personalitate de primă mărime a literelor franceze și europene. Salonul său literar de la Paris devine celebru, fiind frecventat de cei mai străluciți reprezentanți ai vieții literare și mondene din epocă.

Este aleasă membră a prestigioasei Académie Royale Belge de Langue et de Littérature Françaises și i se acordă marele premiu pentru literatură al Academiei Franceze. Este prima femeie comandor al Legiunii de Onoare.

Franțuzoaică prin limbă și cultură, Ana Brâncoveanu (cum se iscălea pe albumele din copilărie) cunoaște pe malurile Senei o glorie deplină. Fiecare nouă carte a ei este un adevărat eveniment, ea domnind ca o regină peste literele franceze. Se succed astfel volumele de versuri *Le Cœur Innombrable* (1901), *L'Ombre des jours* (1902), *Les Éblouissements* (1907), *Les Vivants et les Morts* (1913), *Les Forces éternelles* (1920-1921), *Le Poème de l'Amour* (1924), *Poèmes d'enfance* (1928), *L'Honneur de souffrir* (1927), *Exactitudes* (1930), *Derniers vers* (1933), câteva romane, precum și *Le Livre de ma vie* (1932). Corespondența sa cu Maurice Barrès va fi publicată în 1986.

Anna de Noailles a fost admirată de mari scriitori ai Franței secolului XX: Pierre Loti, Francis Jammes, André Gide, Gabriela Mistral, Colette, Paul Valéry, Jean Cocteau, François Mauriac, frații Daudet, Paul Claudel, Max Jacob etc.

Marcel Proust, care și-a exprimat cu insistență prețuirea pentru opera ei literară, vedea în Anna un adevărat „geniu“.

Nicolae Iorga o considera „cea mai mare poetă franceză“, care și-a câștigat „un loc unic“ în „literatura franceză și a lumii întregi“.

I. M.

Introducere

Niciodată nu mi-a fost greu să spun adevărul; sentimentul evidenței, al lucrului rezonabil, al echilibrului îmi comunică aceluia care îl are o mândrie ce nu comportă nici ezitare și nici regret.

Este un pact încheiat, din momentul deșteptării spiritului, cu tine însuși, cu ceea ce intuiești a fi forța, onoarea, misterioasa durată. Căci omul se simte etern și trăiește conform acestei ficțiuni, deși mai târziu, asaltat de oboseală și opresat de clarviziune, nu se mai simte etern, în eternitate...

Acum, în momentul când vreau să povestesc amintirile atât de precise ale existenței mele, sănătosul și purul adevăr îmi apare delicat și îngrozitor. El are exigențe și poate să ne oblige să ne lăudăm, dar și să ne facem nouă înșine rău.

Ca să nu păcătuiesc împotriva sincerității, va trebui uneori să nu fiu modestă și să arăt ce este, la un copil, vocația, predestinarea și să dezvălui astfel alianța dintre umilința candidă și gravă și un orgoliu puternic. „Nu ne egalăm gândurile“, scria Bossuet. Această afirmație care, la început, ne seduce – căci ființa activă se simte slujitorul strâmtorat al puterii sale spirituale – nu mai este exactă de îndată ce te gândești bine la ea. Pasiunea, instinctul, subconștientul imperios și ajutorător duc

spiritele înzestrate cu toate patimile mai sus de rațiunea lor. Printr-o aptitudine pe care am fost obligată s-o constat încă din copilărie, mi-am egalat gândurile, am trecut dincolo de ele și am zburat deasupra lor. Deși eram atât de legată de inteligență încât mă simțeam ca într-o închisoare și – voit – între lanțurile mobile, dar inexorabile ale logicii, am cunoscut un dincolo de posibil. Un fel de beție plenară mă așeza deseori, cu ușurință, într-un domeniu al inimii, unde creatura, nemaiaivând nicio senzație de piedică, dispune de un univers fără legi și unde, asemenea zeilor, își exercită toate virtuțile ei darnice.

Nu mă gândeam să combat temeritatea care se naștea din mine însămi, din fierbintețea licoare a vinelor mele. Îmi dădea ajutor o puternică siguranță. Coboram spre lucruri din înaltul unei zone fără bolți și fraternizam cu elementele. Excesul de dorință și absența conflictelor interioare îmi spuneau că am toate puterile. Aveam certitudinea că sunt în stare să merg pe valuri. Uneori, pe malul lacului Léman, când întinderea călduță a apei albastre tivită cu spumă mă invita să o parcurg, vedeam reducându-se atât de mult tiranica legătură ce mă reținea în viață, încât mă simțeam oscilând între viață și moarte, dorindu-le în egală măsură pe amândouă. Cum e lesne de închipuit, invincibila poruncă a vieții biruia, dar eu mă simțeam în afara acestei decizii; rămâneam deci fără vreo vină, fără slăbiciune, fără greșală în fața acestei idei nebunești.

Lumina m-a făcut să mă opresc din drum de uimire încă din primii mei ani de viață. Am ridicat spre soare, în mutismul neputinței copilărești, rugăminți fremătând

de iubire care își lua tămâia de la salvia pufoasă, de la planturosul revent și de la florile purpurii de talpa-ursului de pe înălțimile grădinii paterne. Dar nu numai lumina zilei mă ținea ca aplecată sub irezistibilul său jug; înfricoșată de funebra înfățișare a nopților cu constelații insistente și de acel trib nomad al aștrilor rătăciți și parcă fără adăpost, binecuvântam focul captiv al locuințelor, al lămpilor, al căminului. În adolescență, mi-am speriat deseori prietenii prin liniștitul elan cu care împingeam în vatra căminului, cu vârful unei ghetuțe fine sau al unui pantof aurit, o bucată de lemn aprins. Îmi băgam piciorul în cămin cu o absurdă veselie, rostind următoarele cuvinte îndrăznețe, întotdeauna sincere: „Focul și cu mine suntem vechi cunoștințe!” În urma acestor imprudențe spontane au fost pârlite și arse prețioasele lăbuțe de la o blană de zibelină, ce atârnavă în partea de jos a unui mantou; și, într-o seară, niște volane de dantelă s-au stins în mâinile grăbite ale celor de față, care erau mai mult speriați decât supărați pe mine.

E adevărat că acest curaj al meu nu era străin de conștiința că îndrăzneala și pericolul adaugă slăbiciunii feminine o doză de seducție. Frica – reală sau prefăcută –, leșinurile, țipetele se bucură de același prestigiu: eu nu mă lipseam nici de ele. Nefiind încă decât o fetiță, doream să atrag tandrețea bărbaților, să-i neliniștesc, să fiu salvată de ei, să mor în brațele lor...

*

* *

Nu-mi ascund dificultatea pe care o voi întâmpina când îmi voi povesti amintirile. Cu cât memoria este mai vie, mai colorată, mai riguros fidelă, cu atât impune un demers mai echilibrat. Vrea cumva să sară, să ofere totul, să se lanseze, să se întoarcă în urmă? Să fim indulgenți cu sarcina ei, să-i acordăm toată libertatea. Preferând acest mod de a scrie în locul unei relatări ordonate, să prezentăm sinusoidalele gândirii, care se divide în timp ce se dezvoltă; să reproducem palpitarea clipei în care am luptat împotriva împrejurărilor sau am făcut alianță cu ele. De câte ori n-am suspinat, din acest pat unde, încă din adolescență, am îndurat crude momente de slăbiciune. „Ah! dacă mi-aș putea trimite capul la tipografie!” Da, dacă imaginile ar putea trece direct de la substanța care le dă naștere la pagina tipografică, dacă arabescurile spiritului s-ar putea înscrie pe o foaie așa cum feriga, cu varietățile sale nenumărate, se desenează în ierbarul unui savant, poate că am avea amprenta adevărului.

Și totuși, nici această carte nu ar fi exactă. Ea nu ar prezenta îndeajuns delicata sau violenta acrobație a ideii, meditația, temeritatea, acea stare a universului care, în afara orelor de somn, nu m-a părăsit niciodată.

Mă hotărâsc să scriu Memorii, fără să doresc asta prea mult. Un poet asupra căruia s-au abătut toată fericirea și nefericirea din lume și care, pentru a fi mai adevărat, s-a exprimat cu un fel de umilă impertinență față de lexic și de gramatici – punând la un loc vocabulele așa cum îl oprești pe stradă pe un trecător, pe un necunoscut de la care aștepti un ajutor prompt – crede că s-a arătat celorlalți în totalitatea sa, în ceea ce are el

individual și în ceea ce poezia lui conține din universalitate. Scriindu-mi poemele, într-o stare de mare plăcere sau de suferință, mi se părea că zugrăveam pentru ceilalți nu numai înălțimea și abisul în care mă situa viața, ci și zigzagurile drumului și rațiunile care mă conduceau. Credeam că un suflet transparent – în care viața se afirmă atât de puternic, care iubește atât de puternic ceea ce iubește și care iubește și ceea ce ar putea să-i displace – este convingător și contagios. Mă înșelam. Puține ființe ne cunosc. Îl putem influența pe celălalt, putem să-l impregnăm, chiar să-l invadăm, dar nu-l putem străbate, nu putem întrerupe în el singuratică și dura continuitate prin care ne contrazice; numai pasiunea, ferocitatea ei, consimțământul abil și tandru, pregătit pentru toate sacrificiile, izbutesc să amestece ființele. De aici vine, fără îndoială, acea tentație perpetuă a iubirii și acea nevoie a unei tiranii și a unei servituți alternate, care îți îngăduie să distrugi și să absorbi ființa pe care o dorești. Mirarea pe care mi-au produs-o interpretările cele mai deformate, acea absență a ființei mele pe care am constatat-o în majoritatea biografiilor mele m-au hotărât, în sfârșit, să vorbesc cu mine însămi.

Avantajul de a fi scris tu însuși constă deci, probabil, în faptul că în acele rânduri se aud sunetul vocii, emoția carnală, vibrațiile fizice, respirația. Să ascultăm acel strigăt defensiv al unui filosof furios: „Stilul este inviolabil!” Într-adevăr, în măsura în care această apreciere este adevărată, este corect să constatăm unicitatea fiecărui individ. Cui i-am putea cere să se identifice cu noi, să ne reprezinte, să ne exprime în toate

mișcările inteligenței și pasiunilor noastre? Chiar și când e vorba despre momentele noastre de slăbiciune, vrem să le vedem marcate de acele zvâcniri de energie și de acele puternice treziri pe care doar noi, singuri, le putem cunoaște și produce.

„Cine va telefona în locul meu când voi fi moartă?” am exclamat deseori când auzeam lângă mine o voce care îmi făcea serviciul să mă înlocuiască. Acele cuvinte moi sau timide, nehotărârile, linia unduitoare a voinței, duelul fără vigoare cu o tăcere potrivnică..., nu, nu erau ale mele. Dacă aceleași voci ar fi trebuit să se interpreteze pe ele însele, cu siguranță că ar fi răspuns exact așa cum voia interlocutorul. Dar cel care ne așteaptă pe noi, care nu ne vrea decât pe noi ce-ar putea face cu asemenea travestiuri? Și eu însămi, severă cu mine, am putut spune deseori, în clipele mele de mare oboseală, de inerție fără scăpare, de dezamăgire și de îndreptățită spaimă înaintea neantului, atât infim, cât și infinit: „Mă simt inutilă, dar de neînlocuit...”